

Kokonaisvaltainen hyvinvointi ja sen edellytykset – miten suunnata varat vaikuttavaan hyvinvoinnin edistämiseen

Keynote-puheenvuoro, Kuntafoorumi 4.5.2022

Tomi Mäki-Opas

Tutkimusjohtaja

Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta

Vaikuttavuuden talo

Twitter: @temakinen @VAIKtaloUEF

TOMI MÄKI-OPAS

- **Dosentti** (terveyspolitiikka)
- **FT** (kansanterveystiede, eriarvoisuus)
- **VTM** (sosiaalipolitiikka)
- **Tutkimusjohtaja/johtaja**, Vaikuttavuuden talo, Itä-Suomen yliopisto (UEF): www.uef.fi/vaikuttavuuden-talo/
- **Johtaja**, Vaikuttavuus sosiaali- ja terveyspalveluissa tutkimusyhteisö: www.uef.fi/fi/tutkimusyhteiso/vaikuttavuus-sosiaali-ja-terveyspalveluissa
- **Avoin CV ja julkaisuluettelo, UEF Connect:** <https://uefconnect.uef.fi/henkilo/tomi.maki-opas>
- **Twitter:** @temakinen
- **Sidonnaisuudet:** ESR/Mieliteko-ohjelma, STM/Kainuu HYTE, VTR/SostyöTerva, PSR/NouHätä vaikuttavuus

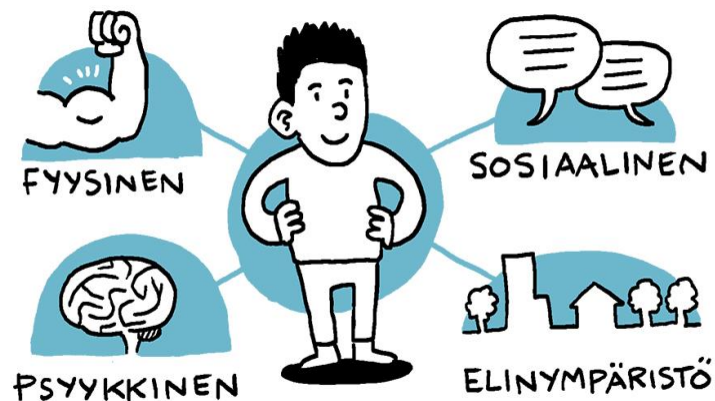
LUENNON RAKENNE

- 1) **Take home messages:** muista ainakin nämä!
- 2) **Taustaa ja tarpeet:**
 - Mitä on hyvinvointipolitiikka?
 - Miksi vaikuttavuuden arviointi on tärkeää?
- 3) **Teoriaa ja määritelmiä:** hyvinvointi ja sen edellytykset
- 4) **Menetelmiä ja mittareita:** miten hyvinvointipolitiikkaa voi arvioida?
- 5) **Case-esimerkkejä:** yksilö, ympäristö ja yhteiskunta
- 6) **Yhteenveto:** Miten suunnata varat vaikuttavaan hyvinvoinnin edistämiseen?

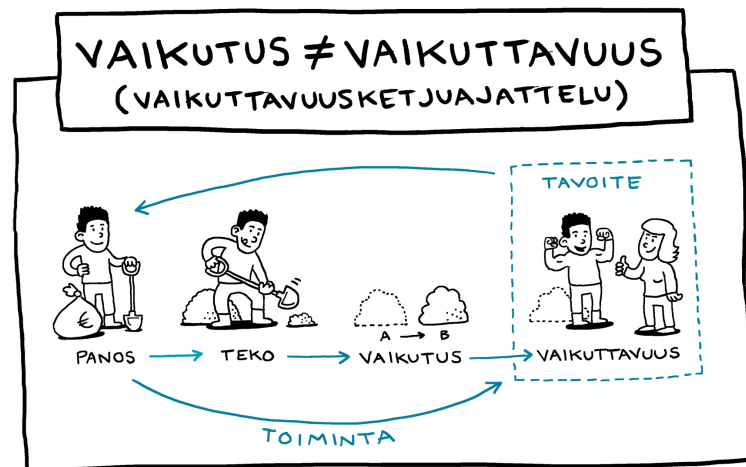

1) TAKE HOME MESSAGES

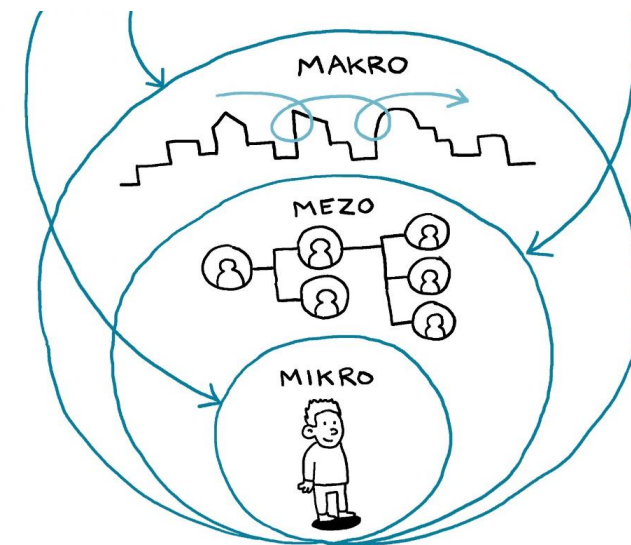
1) KOKONAISVALTAISEN HYVINVOINTI JA SEN EDELLYTYKSET

2) VAIKUTTAVUUDEN ERI TEKIJÄT

3) VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI VAATII MONIMENETELMÄLLISTÄ LÄHESTYMISTAPAA

Lähde:

UEF// MOOC

Vaikuttavuus

UEF// University of Eastern Finland

Vaikuttava HYTE / Mäki-Opas T

4.5.2022

3) TAUSTAA: MIKSI JA MITEN?:

VAIKUTTAVUUDEN VAADE, SÄÄSTÖPOTENTIAALI, HYVINVOINTI- JA TERVEYSPOLITIikka TAVOITTEET

Mitä on hyvinvointi- (&terveys-) politiikka?

- **Yhteiskuntapolitiikan** (siten myös valtion, SOTE-palvelujärjestelmän ja hyvinvointialueiden) **yksi keskeisistä tavoitteista on**
 - a) ihmisten/asukkaiden **hyvinvoinnin** ja turvallisuuden **edistäminen** ja
 - b) tähän liittyvän **eriarvoisuuden / huono-osaisuuden vähentäminen**
 - c) **Kestävän kehityksen turvaaminen**

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen on ollut terveystieteiden tavoitteena Suomessa jo yli 20 vuotta...

- Perinteinen terveyskasvatus ei ole riittävää saamaan aikaan muutosta tämän hetken hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen haasteisiin
- Toimenpiteet ovat usein liian yksilökeskeisiä ja samat keinot eivät tavoita kaikkia
- Harvoin toiminnan ja keinojen vaikutuksia ja vaikuttavuutta sekä eettisyyttä (pyritään) arvioidaan

"Terveysten edistäminen on toimintaa, joka lisää ihmisten mahdollisuuksia ja resursseja niin terveytensä hallintaan kuin sen parantamiseen"

(Ottawan peruskirja 1986)

HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN PERUSTA

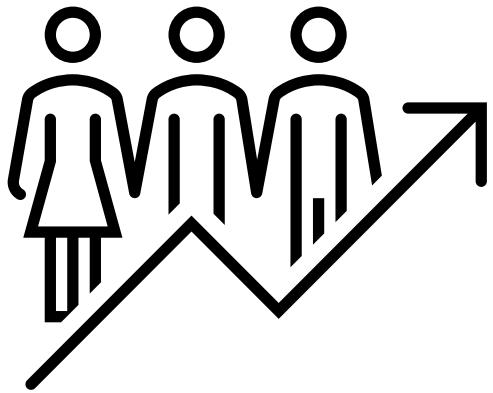
(WHO: Geneva Charter for Well-being, 2021)

- Yhteiskunnan tulisi mahdollistaa **hyvinvointi ja sen edellytykset** kaikille sen **jäsenilleen**
- Yhteiskunnan tulisi panna toimeen **rohkeita ja muutokseen tähtääviä hyvinvointipoliittisia toimia**, joissa korostuvat:
 - 1) **Positiivinen visio hyvinvoinnista**
 - 2) **Ihmisoikeudet, sosiaalinen ja ympäristöllinen oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus**, ja sukupolvien välisestä tasa-arvosta sekä rauhasta
 - 3) **Sitoutuminen kestävään ja hiilineutraaliin kehitykseen**
 - 4) **Uudet onnistumista ja päätöksentekoa ohjaavat indikaattorit**
 - 5) **Lähestymistapana: valtaistaminen, osallisuus, yhdenvertaisuus ja merkityksellisyys**

MITEN(?!) tulisi kehittää, valita ja arvioida toimenpiteitä ja politiikkoja, jotta ne

- a) Saavat aikaan (mahdollisimman suuria) **myönteisiä (mutta ei negatiivisia) vaikutuksia** hyvinvointiin?
- b) Vastaavat **kohderyhmän tarpeita ja motivoivat** heitä muuttamaan tottumuksia?
- c) Edistävät myös **yhdenvertaisuutta**?

Hyvinvointipolitiikalta vaaditaan vaikuttavuutta: yli 100 miljoonan euron säästöpotentiaali!

- a) Nykyisten palveluiden, toimien, työmenetelmien ja käytäntöjen vaikuttavuus on tutkittava, jotta **rajalliset resurssit voidaan kohdistaa ja käyttää mahdollisimman vaikuttavasti sekä kestävästi.**
- b) **Palvelujärjestelmältä vaaditaan voimakasta uudistumista ja painotuksen tulisi siirtyä ehkäisevään toimintaan** – väestön ikääntyminen, lasten ja perheiden palvelut, päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä teknologian kehitys taustalla ja ihmisten vaatimustason kasvu
- c) Ihmisten **elämäntilanteiden moninaisuus** asettaa haasteita ehkäisylle, hoidolle ja palveluille.

Vaikuttavuustiedon hyödyntäminen arjessa, päätöksenteossa, johtamisessa ja kehittämisessä on haastavaa

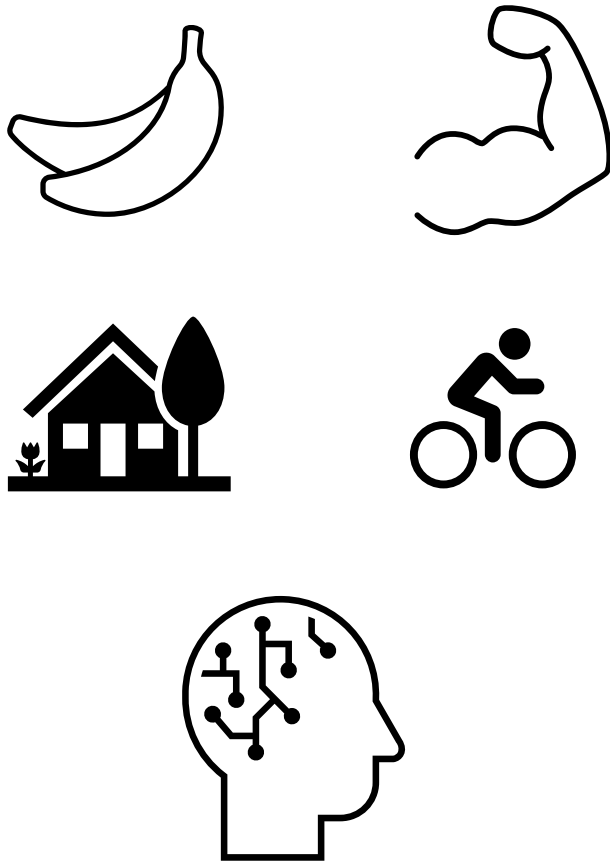
- a) Kukaan ei pyri tunnistamaan vaikuttavuuteen liittyviä tietotarpeita päätöksenteossa ja kehittämisessä
- b) Puuttuu selkeät kansalliset linjaukset ja koordinaatio vaikuttavuustiedon keräämisestä ja seurannasta
- c) **Vaikuttavuusdata keräämiseen ja käytön jalkauttamiseen sekä kulttuurinmuutokseen ("vaikuttavuusajattelu") tarvitaan vielä paljon tukea**
- d) Jo olemassa olevan vaikuttavuusdata pitäisi saada laajemmin hyötykäyttöön ("jalostaminen")!

Lähde: Kansallinen

Vaikuttavuuskeskus -selvitys Vaikuttava HYTE / Mäki-Opas T

MILLAISIA **KEINOJA** MEILLÄ ON HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEKSI?

- 1) **Individualistinen** (esim. terveellisiin elintapoihin, kuten liikuntaan, fyysiseen passiivisuuteen ja ruokatottumuksiin keskittyminen)
- 2) **Sosiaalis-rakenteellinen** (esim. epäsuorien tekijöiden esim. terveyttä tukevat elinympäristöt esim. työmatkaliikuntaan kannustaminen kävely- ja pyöräteiden avulla)
- 3) **"KOLMAS TIE"** = omien toimintamahdollisuuksien muuttaminen (taidot ja kyvyt), huomioiden rakenteelliset tekijät (yllä).

(Green ym. 2015; Sihto & Karvonen 2017)

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN MÄÄRITELMÄT SEKÄ NÄIDEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT JA MEKANISMIT

MÄÄRITELMIÄ: terveys & hyvinvointi

Terveys => Terveys nähdään vain sairauden puutteena
(*negatiivinen määritelmä*)

Hyvinvointi => "a state of **complete physical, mental and social wellbeing** and not merely an absence of disease or infirmity" (*positiivinen määritelmä*, Maailman terveysjärjestö WHO)

(Green ym. 2015)

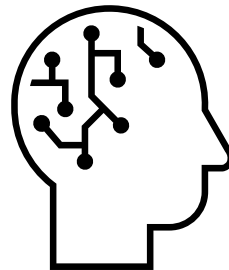

Elämänlaatu (QoL) = kokonaisvaltainen näkökulma hyvinvointiin

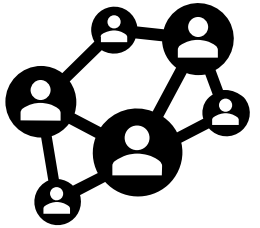
FYYSINEN TOIMINTAKYKY tarkoittaa sitä, että ihminen pystyy selviytymään hänelle itselleen tärkeistä arjen tehtävistä. Tähän vaikuttaa mm. kipu, lääkehoito/hoito, päivittäinen jaksaminen, liikkumiskyky, uni, toimintakyky ja työkyky

PSYKKINEN HYVINVOINTI tarkoittaa, että ihminen pystyy nauttimaan elämästä, kokee elämän merkitykselliseksi, pystyy keskittymään asioihin ja oppimaan uusia asioita, on tyytyväinen omaan ulkomuotoon, omaa hyvän itsetunnon ja osaa suhtautua kielteisiin tuntemuksiin.

SOSIAALINEN HYVINVOINTI tarkoittaa, että ihmisellä on sosiaalisia suhteita, sosiaalisia verkostoja, saa tukea ystäviltä ja on sukupuolielämää

ELINYMPÄRISTÖ tarkoittaa sitä, että ihminen voi elää turvallisessa ja terveyttä edistävässä elinympäristössä, hänellä on resursseja ja mahdollisuuksia vapaa-ajan harrastuksiin, sekä palveluiden saamiseen.

MÄÄRITELMIÄ: toimijuus

Toimijuus (eng. capabilities) = ihmisen kokemus todellisista mahdollisuuksistaan elää elämäänsä ja käyttää kykyjään haluamallaan tavalla

➤ **Ihmisen toimintaa ja käyttäytymistä (agency)** tulisi tarkastellessa suhteessa yhteiskunnan **rakenteellisiin tekijöihin ja kontekstiin (structure & context)**, jossa käyttäytyminen toteutuu

(Sen 1993; Nussbaum 2011; Frahsa et al 2020)

**Viitekehys
kokonaisvaltaiseen
hyvinvointiin ja sen
edellytyksiin =
Sosiaalinen laatu (SQ) +
Toimijuus (CA) +
Elämänlaatu (QoL)**

Yhteiskunnan sosiaalinen laatu (SQ): mitä parempi yhteiskunnan sosiaalinen laatu sitä parempi ihmisten hyvinvointi

SOSIOEKONOMINEN TURVALLISUUS = kuinka hyvin yhteiskunta suojaa köyhyyttä ja muita materiaalisia riskejä vastaan, sekä kuinka paljon on saatavilla palveluita ja tukitoimia auttamaan ongelmien yli.

SOSIAALINEN OSALLISUUS = Kuinka paljon ihmiset voivat olla osallisia yhteiskunnan taloudellisissa, poliittisissa ja muissa avaintoiminnoissa. Kuinka ihmiset tuntevat olevan osa yhteiskuntaa ja osa yhteisöä, ja kuinka paljon kokee että voi vaikuttaa siihen, miten yhteiskuntaa kehitetään

UEF// University of Eastern Finland

SOSIAALINEN VALTAISTUMINEN = kuinka tasa-arvoiset elämän mahdollisuudet, tiedot ja taidot ihmisillä on, ja millaiset mahdollisuudet heillä on käyttää kapasiteettejaan maksimaalisesti itsensä ja yhteiskunnan hyväksi tavoilla, jotka tukevat hyvinvointia.

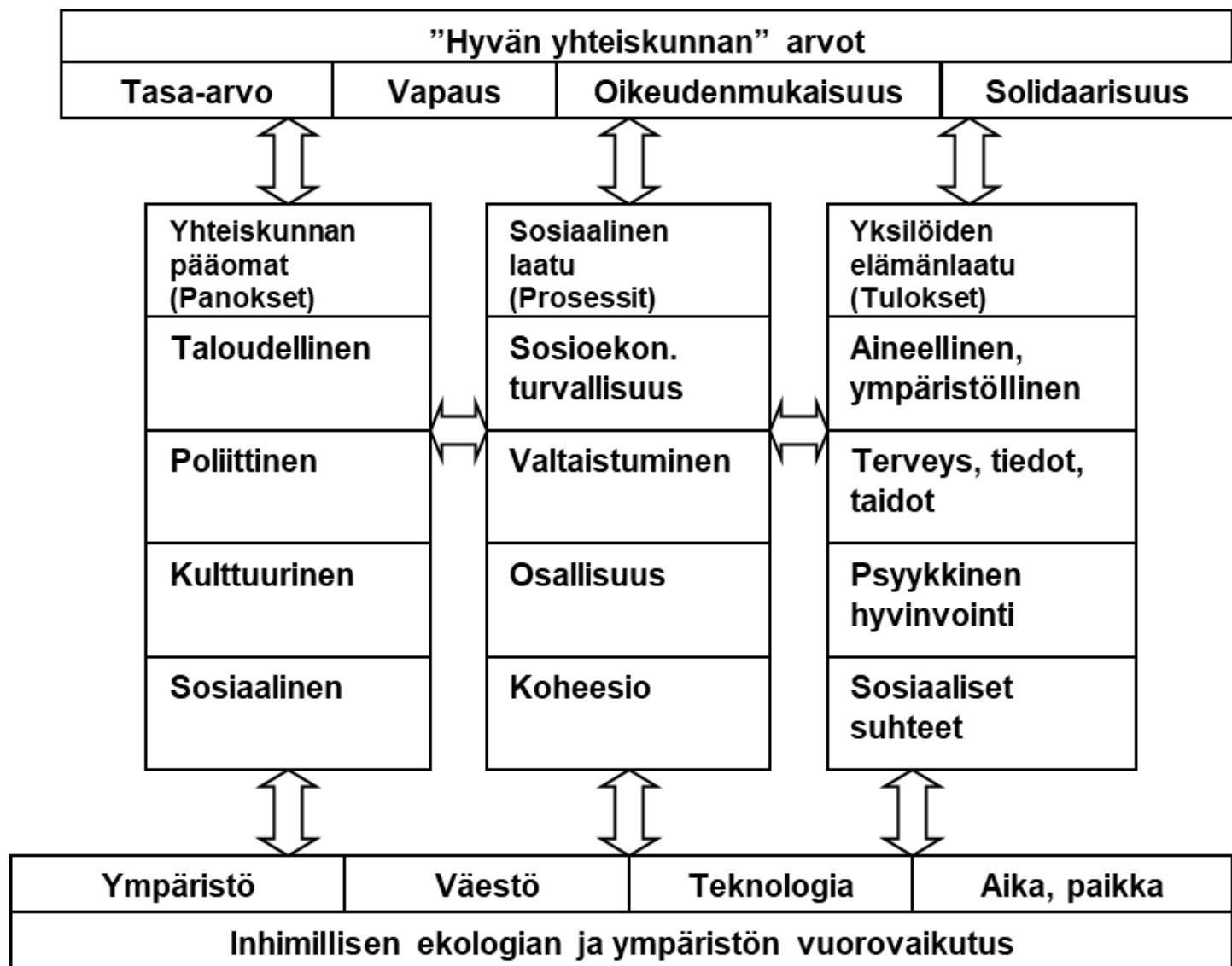
KOHEESIO ELI "YHTEISKUNNAN EHEYS": Ihminen saa elää yhteiskunnassa ja yhteisöissä, joita luonnehtii luottamus julkiseen valtaan ja toisiin ihmisiin, toisista ihmisistä välitetään, sekä ihmisillä on mielipiteen ja ilmaisun vapaus.

(Pieper ym. 2019: Vaarama & Mäki-Opas 2020):

Vaikuttava HYTE / Mäki-Opas T

Yhteiskunnan sosiaalisen laadun (SQ) viitekehys

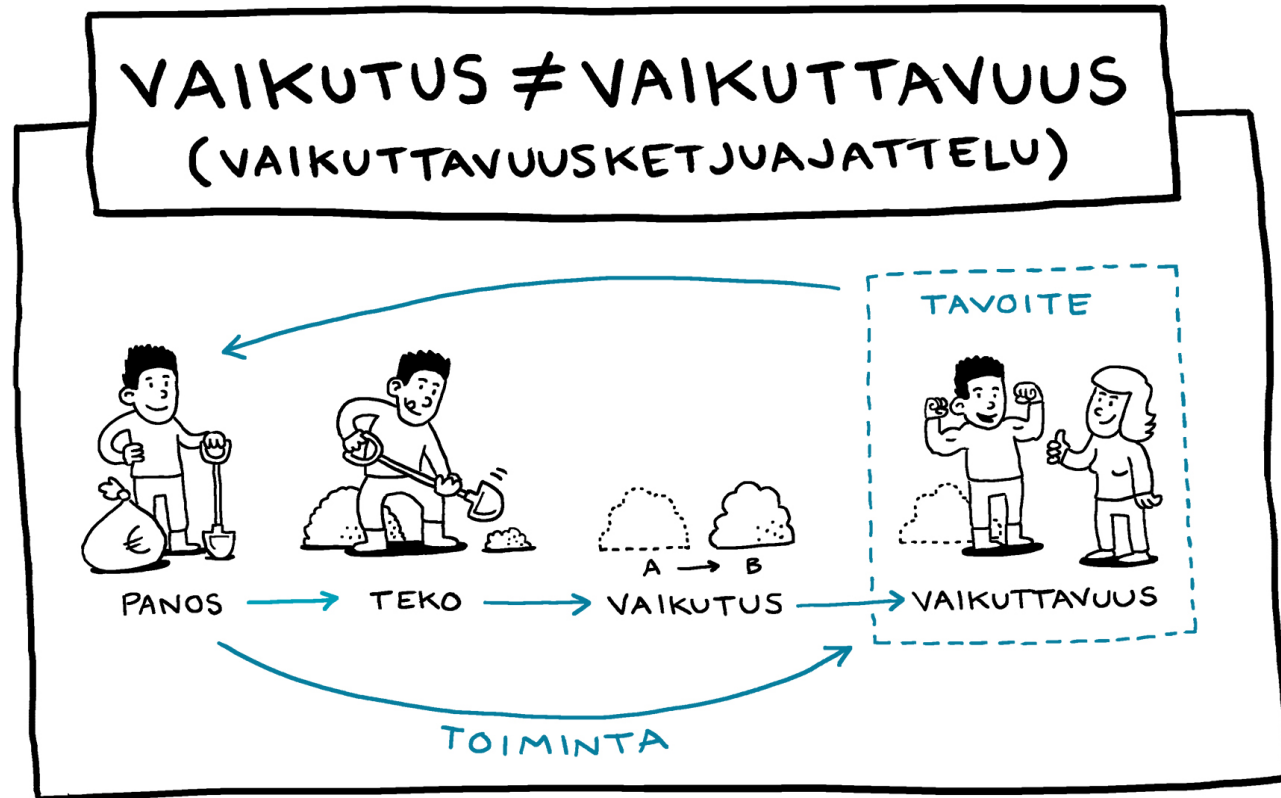
(Pieper ym. 2019:
Vaarama & Mäki-
Opas 2020):

VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI: ERI TEKIJÄT, TASOT JA MONIMENETELMÄLLISYYS

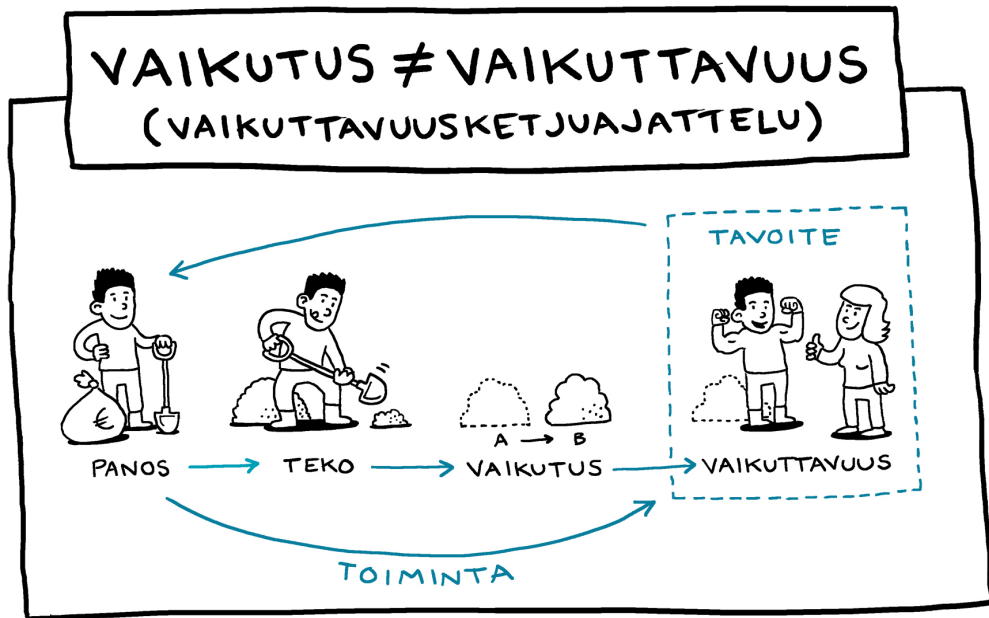

Vaikuttavuus voidaan määritellä hyödyntäen vaikuttavuusketjuajattelua ja siten tunnistaa vaikuttavuuden kannalta keskeiset tekijät.

Lähde:

UEF// MOOC
Vaikuttavuus

1) PANOKSET = rahat, joilla esim. palkataan työntekijä/asiantuntija, koulutetaan osaamista, ja toteutetaan toimenpiteitä

2) TEOT = toteutetut toimenpiteet ja ohjelmat terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tietyille asiakkaille/asukkaille

3) VAIKUTUKSET = asiakas/asukas osaa monipuolisesti pitää yllä ja edistää omaa terveyttä ja hyvinvointia

4) VAIKUTTAVUUS = Asiakkaan/asukkaan kokonaisvaltainen hyvinvointi edistyy, hän työllistyy, hänen elintaso kohoaa jne

Lähde:

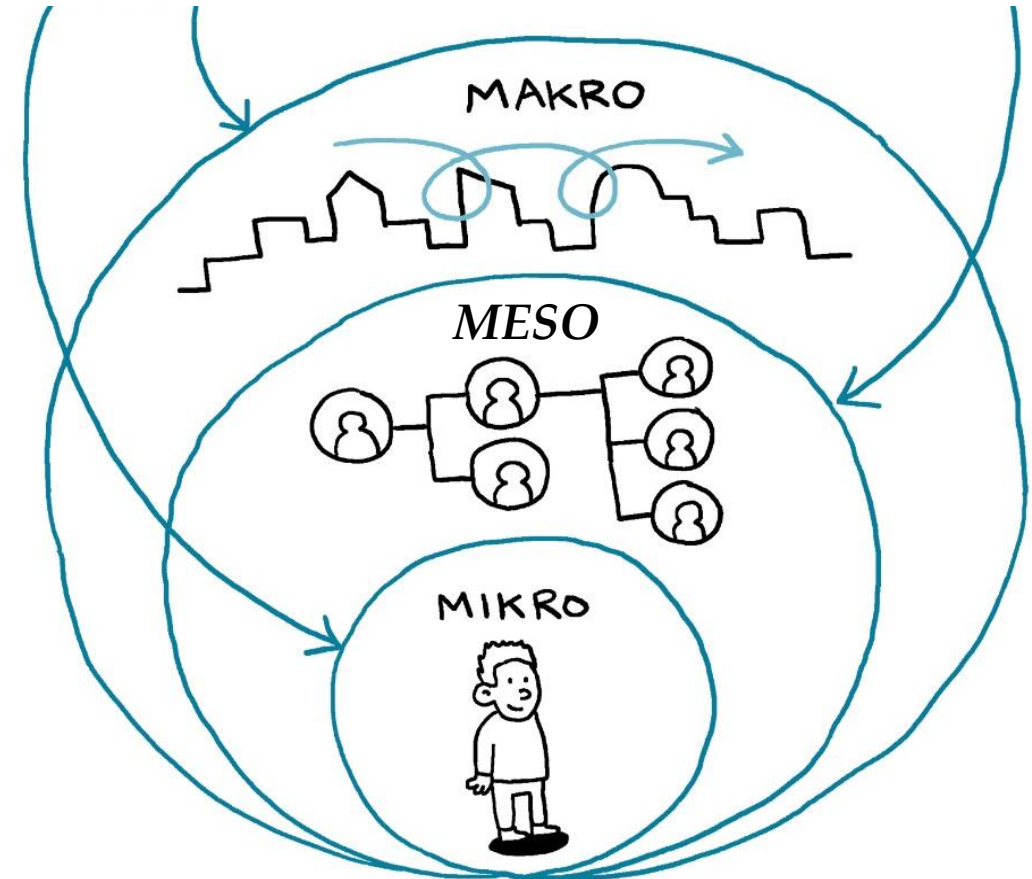
UEF// MOOC
Vaikuttavuus

VAIKUTTAVUUDEN TARKASTELUN ERI TASOT

MIKRO = asiakkaat ja asukkaat; muutosta, jonka palvelu on saanut aikaan yksilön hyvinvoinnissa ja terveydessä, asiakastyölle asetetut tavoitteet

MESO = organisaatio- ja järjestelmätaso; esim. miten organisaation on saavuttanut sille asetetut tavoitteet, organisaation tehokkuus/kustannusvaikuttavuus, johtamisen laatu, ja ammatillinen laatu tukevat hyvinvoinnin edistämisen tavoitteita

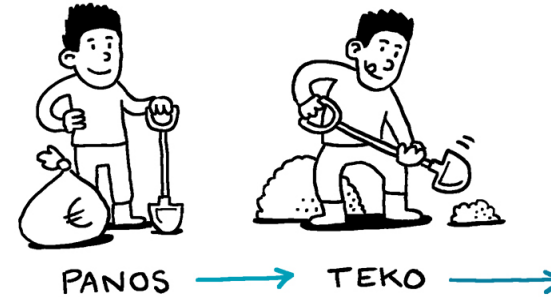
MAKRO = yhteiskunnallinen; miten on saavutettu asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet esim. hyvinvoinnin edistäminen, eriarvoisuuden vähentyminen, palveluiden tasa-arvoinen saatavuus, integraatio, kustannusten hallinta

VAIKUTTAVUUDEN TUTKIMUS ON MONIMENETELMÄLLISTÄ...

- 1) Määrällistä ja laadullista tutkimusta
- 2) Hyödyntää erilaisia tutkimusasetelmia
- 3) **Prosessiarviointia** (panos-tuotos)
- 4) Hyödyntää **päteviä mittareita**
- 5) **Sovellettavuuden** arviointia
- 6) Tuote/palvelukehitystyötä ja **innovointia**
- 7) Implementaatiotutkimusta

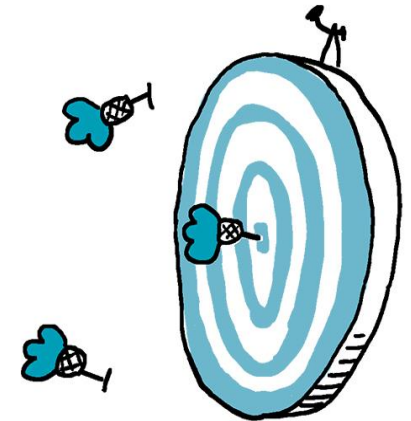
Prosessiarviointi:

Osallistavat työmenetelmät:

Pätevät mittarit:

CASE-ESIMERKKEJÄ: Vaikuttava hyvinvoinnin edistäminen

Yksilö: Lyhyelläkin aikavälillä on mahdollista parantaa heikommassa asemassa olevien ihmisten elämänlaatua ja sen edellytyksiä

Merja Vaarama & Tomi Mäki-Opas: Systeemisellä ja osallistavalla otteella parempaan... | Focus Localis 4/2020

Systeemisellä ja osallistavalla otteella parempaan yhteiskunnan sosiaaliseen laatuun ja yksilöiden elämälaatuun

Marja Vaarama & Tomi Mäki-Opas

Tiivistelmä

Arvioimme systeemisen viitekehysten avulla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten, pitkäaikaistyöttömien, pakolaistaustaisten ja yksin kotona asuvien ikäihmisten hyvinvointia ja sen parantamiseksi toteutettujen osallistavien toimintamallien vaikuttavuutta, sekä käyttämämme viitekehysten soveltuvuutta. Vaikuttavuuden arvioinnissa hyödynsimme standardoiduilla lomakkeilla STN PROMEQ-hankkeessa vuosina 2017–2018 kerättyä tutkimusaineistoa koetusta elämänlaadusta ja yhteiskunnan sosiaalisesta laadusta ennen tutkittuja interventioita ($T_1=815$) ja 6 kk niiden jälkeen ($T_2=799$), sekä määrällisiä menetelmiä. Tulosten mukaan monialainen palveluohjauksen toimintamalli (TYP) paransi pitkäaikaistyöttömien fyysisestä elämänlaadusta ja toimijuutta, kohentaen näin heidän työllistymispotentiaaliaan. Osallistava ryhmämuotoinen palveluohjaus vähensi ikäihmisten epäluottamusta julkiseen valtaan ja paransi heidän ympäristöllistä eli elinoloihin ja palveluihin liittyvää elämänlaatuaan. Käyttäjälähtöinen palvelumuotoilu paransi pakolaistaustaisten sosioekonomista turvallisuutta. Digitaalinen verkkokeskusteluryhmä ei saavuttanut tavoitettua vähentää NEET-nuorten yksinäisyyttä, mutta omaa potentiaalia jatkokehittämiseen. Kokonaisvaltainen viitekehys ja systeeminen kehittämismalli auttoivat toimintamallien räätälöinnissä eri ryhmien tarpeisiin tukien eri toimijoiden yhteistyötä yli sektorirajojen. Pysyvemmän vaikuttavuuden osoittamiseksi tarvitaan jatkotutkimusta.

Avainsanat:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, huono-osaisuus, elämänlaatu, sosiaalinen laatu, PROMEQ

- Jos käytössä on viitekehys kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä: **haasteiden moninaisuus ja voimavaralähtöisyys**
- Hyödynnetään osallistavia menetelmät: **motivoivat ratkaisut ja luottamuksen lisääminen**

Yksilö: Digitaalinen interventio (Pienet Teot) terveellisten elintapojen edistämiseksi (Lavikainen ym. 2022, StopDia-hanke)

VALITSE:
Selailtava
elintapakirjasto

SEURAA:
Valittujen
tekojen sisältö

ONNISTU:
Palaute
pääryhmittäin

Pannaan stoppi tyypin 2 diabetekselle. [#stopdia](#) | [stopdia.fi](#)

Vaikuttava HYTE / Mäki-Opas T

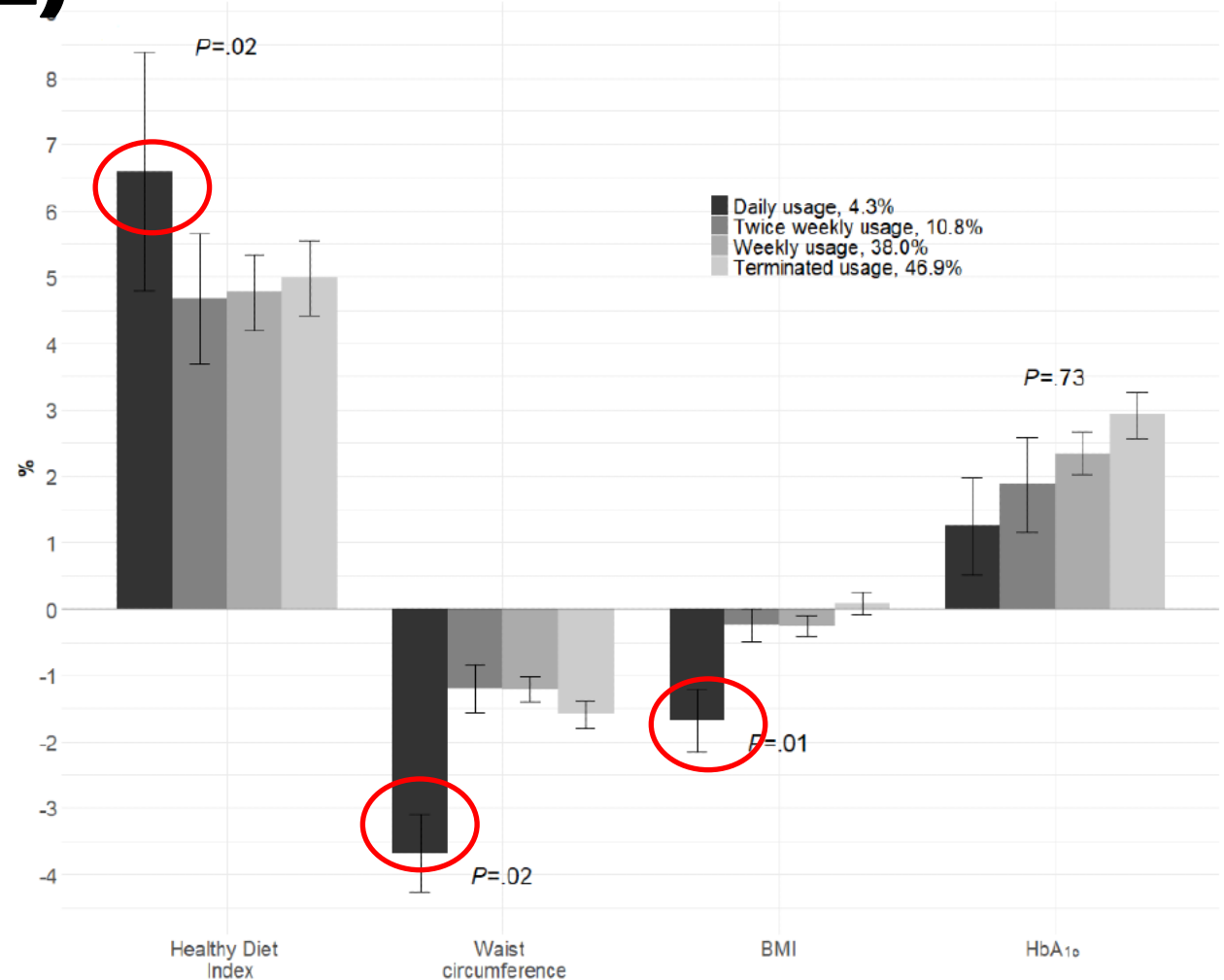
4.5.2022

28

Yksilö: Digitaalinen interventio (Pienet Teot) terveellisten elintapojen edistämiseksi (Lavikainen ym. 2022)

- **Tutkimuksessa tarkasteltiin** sovellusta käyttäneitä ja heidän 12kk muutoksia ravitsemusindeksissä, vyötärössä, BMI:ssä ja HbA1c:ssä (ns!).
- Päivittäisestä käytöstä on hyötyä, mutta satunnaisesta tai jos lopetti käytön niin ei edullisia muutoksia.

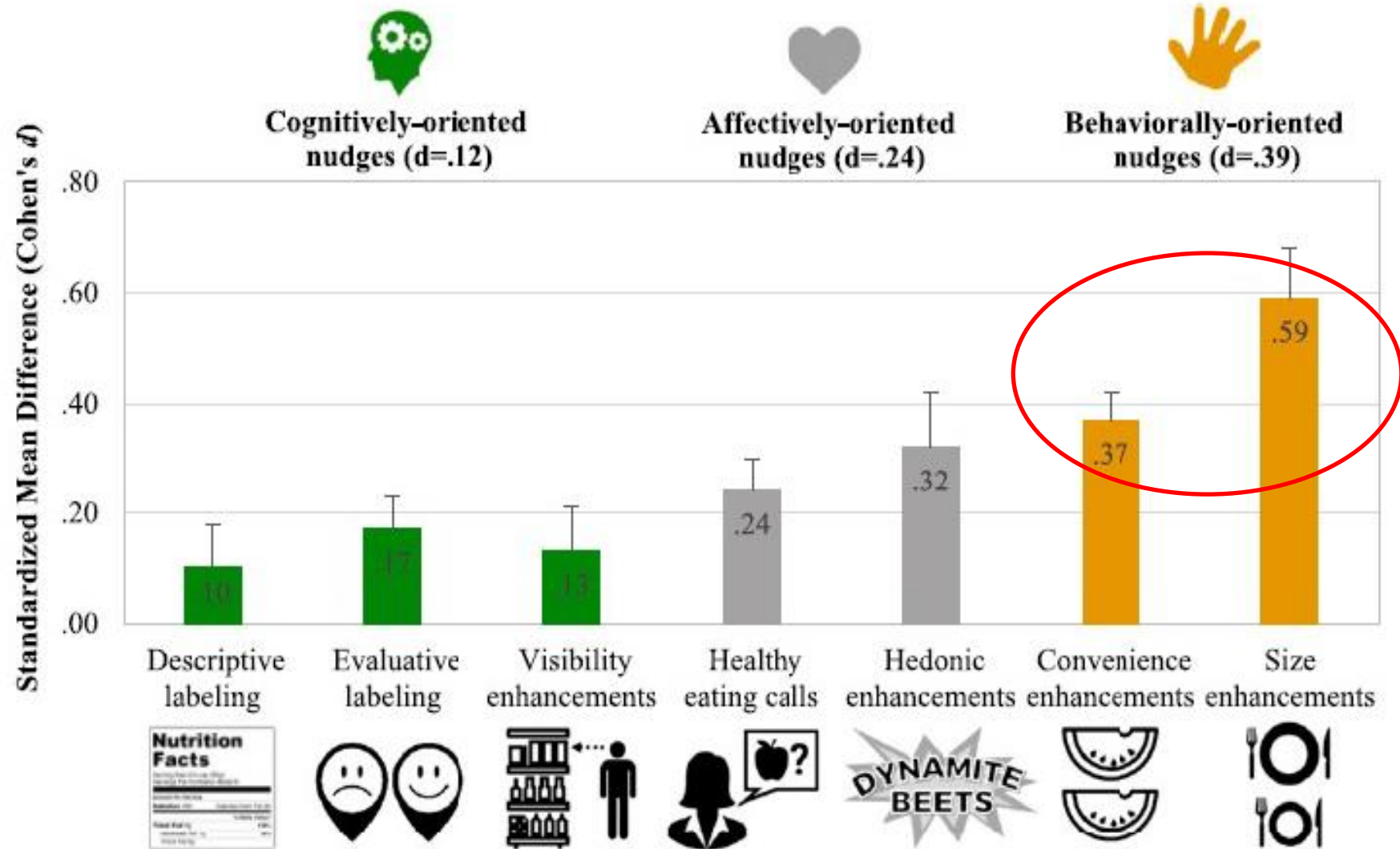
Ympäristö: Hyvinvointia edistävät ympäristöt (Rantala ym. 2019)

- Tuuppauksen (engl. *nudging*) tavoitteena on hellävaraisesti ohjata ihmisiä hyvinvointia tukevien valintojen suuntaan
- Tavoite on tehdä tämä ilman sääntelyä ja yksilön valinnanvapauden rajoittamista sekä puuttumatta merkittävästi taloudellisiin tai muihin kannustimiin!
- Muokata saatavilla olevien vaihtoehtojen valikoimaa, aistittavia ominaisuuksia tai esillepanoa

Figure 3. (Color online) Effect Sizes by Nudge Type

Note. Error bar represents standard error.

(Cadario & Chandon 2020)

RESEARCH ARTICLE

Open Access

Policy lessons from health taxes: a systematic review of empirical studies

Alexandra Wright*, Katherine E. Smith and Mark Hellowell

Abstract

Background: Taxes on alcohol and tobacco have long been an important means of raising revenues for public spending in many countries but there is increasing interest in using taxes on these, and other unhealthy products, to achieve public health goals. We present a systematic review of the research on health taxes, and aim to generate insights into how such taxes can: (i) reduce consumption of targeted products and related harms; (ii) generate revenues for health objectives and distribute the tax burden across income groups in an efficient and equitable manner; and (iii) be made politically sustainable.

Methods: Six scientific and four grey-literature databases were searched for empirical studies of 'health taxes' – defined as those intended to increase the costs of manufacturing, distributing, retailing and/or consuming health-damaging products. Since reviews already exist of the evidence relating to traditional alcohol and tobacco excise taxes, we focus on other taxes such as taxes on retailers and manufacturers of unhealthy products, and consumer taxes targeting unhealthy foods, such as sugar-sweetened beverages.

Results: Ninety-one peer-reviewed and 11 grey-literature studies met our inclusion criteria. The review highlights a recent, rapid rise in research in this area, most of which focuses on high-income countries and on taxes on food products or nutrients. Findings demonstrate that high tax rates on sugar-sweetened beverages are likely to have a positive impact on health behaviours and outcomes, and, while taxes on products reduce demand, they add to fiscal revenues. Common concerns about health taxes are also discussed.

Conclusions: If the primary policy goal of a health tax is to reduce consumption of unhealthy products, then evidence supports the implementation of taxes that increase the price of products by 20% or more. However, where taxes are effective in changing health behaviours, the predictability of the revenue stream is reduced. Hence, policy actors need to be clear about the primary goal of any health tax and frame the tax accordingly – not doing so leaves taxes vulnerable to hostile lobbying. Conversely, earmarking health taxes for health spending tends to increase public support so long as policymakers follow through on specified spending commitments.

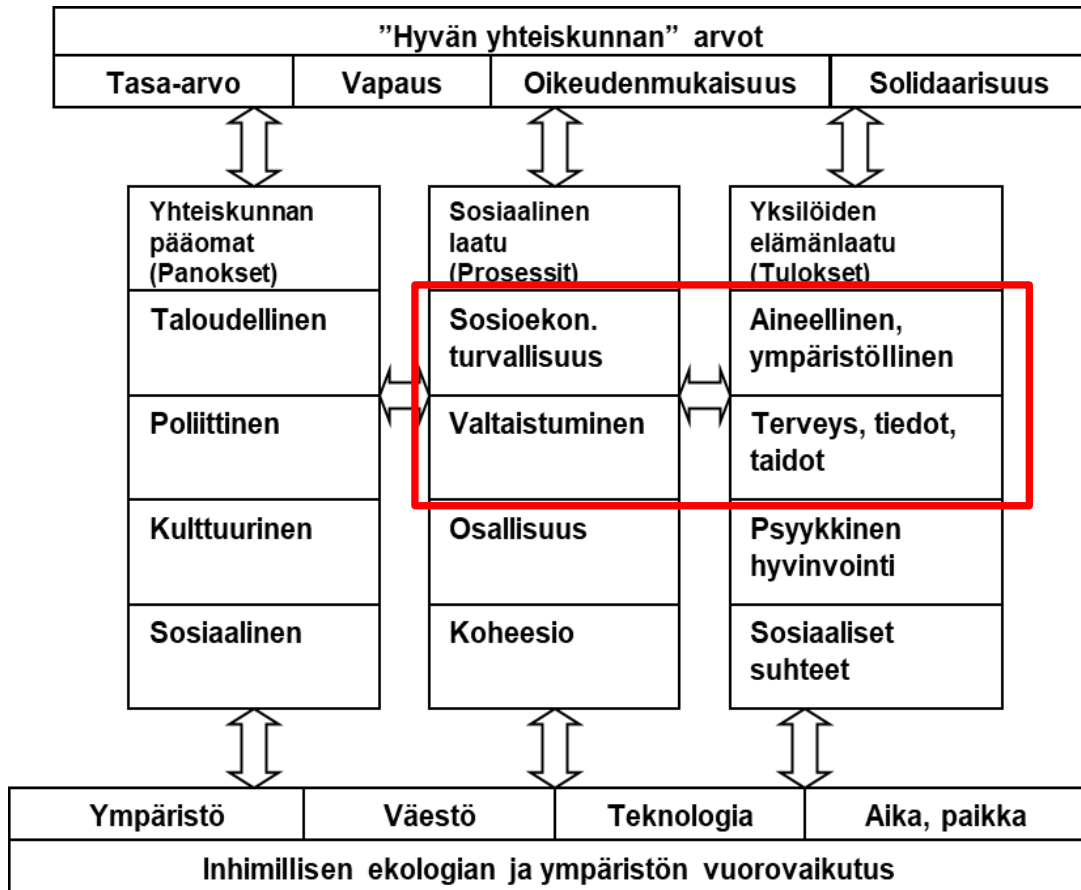
Systematic review registration number: CRD42016048603

Keywords: Sin taxes, Public health, Hypothecation/earmarking, Sugar tax, Fat tax, Soda tax, Tobacco, Alcohol, Systematic review

Yhteiskunta: vero- ja hintapolitiikka (Wright ym. 2017)

- Jos tarkoituksena on vähentää epäterveellisten tuotteiden käyttöä, tulisi **hintoja korottaa vähintään 20%** verotuksen avulla!
- Verotulojen **tuottojen ennustaminen vaikeaa**
- Onnistumisen kannalta olennaista on määritellä **tavoite tarkasti ja perustella** verotuksen muutos sen mukaisesti (**muuten vihamielinen lobbaus mahdollistuu...**)

YHTEISKUNTA: MIHIN INVESTOIDA JOTTA KAIKILLA TULISI OLLA YHTÄLÄISET MAHDOLLISUUDET OMAN TERVEYTENSÄ JA HYVINVOINTINSA EDISTÄMISEKSI?

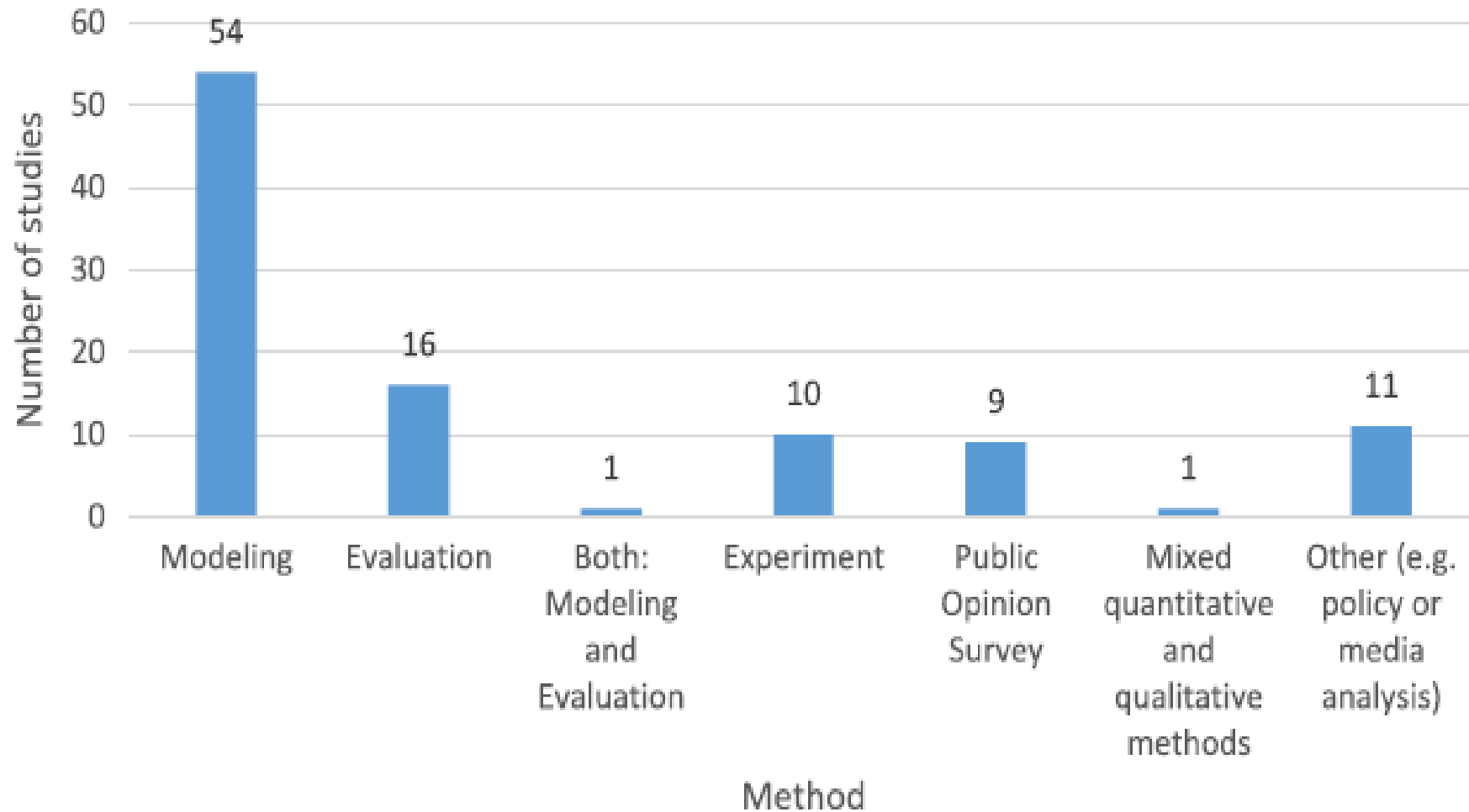

- Alustavien tulosten perusteella yhteiskunnan kannattaa erityisesti investoida hyvinvoinnin näkökulmasta: **sosioekonomiseen turvallisuuteen & sosiaaliseen valtaistamiseen**
- Mitä parempi on yhteiskunnan sosiaalinen laatu sitä paremmat ovat ihmisten mahdollisuudet edistää omaan hyvinvointiansa!
- Hyvinvointi muodostuu dynaamisessa vuorovaikutuksessa ihmisten ja yhteiskunnan välillä, jossa olennaista on miten sosiaalisesti laadukkaaksi yhteiskunta koetaan

Vaikutusten/vaikuttavuuden arviointi: mitä menetelmiä on yleisemmin ollut käytössä?

(Wright ym. 2017)

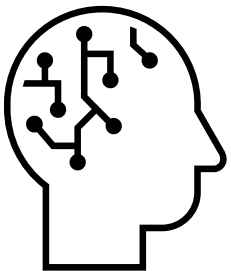
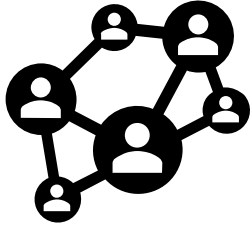
(Wright ym. 2017)

YHTEENVETONA: miten suunnata varat vaikuttavaan hyvinvoinnin edistämiseen?

VAIKUTTAVAN HYVINVOINTIPOLITIIKAN TULISI HUOMIDA

- 1) **Moninaiset terveyden ja hyvinvoinnin haasteet ja tarpeet:**
=> kokonaisvaltainen käsitys hyvinvoinnista (QoL): fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja ympäristöllinen elämänlaatu
- 2) **Mitkä ovat kunkin henkilön mahdollisuudet tehdä terveellisiä ja hyvinvointia edistäviä valintoja sekä osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon:**
=> **Systeeminen lähestymistapa hyvinvoinnin edellytyksiin (SQ + CA):** sosioekonomien turvallisuus, valtaistaminen (elintavat, **toimijuus**, taidot ja kyvyt), osallisuus ja koheesio (esim. luottamus)
- 3) **Kuinka valtion ja yhteiskunnan tulisi tehdä tavoitteellisia investointeja toimenpiteisiin, jotka edistävät maksimaalisesti hyvinvointia! (vrt hyvinvointitalous)**

2) ILMAN MONIPUOLISIA YHTEISKUNNALLISIA TOIMENPITEITÄ JA RATKAISUJA EMME PYSTY SAAVUTTAMAAN TAVOITTEITA! (esim. Mäki P ym. Lääkärilehti 2021)

PÄIVI MÄKI
TtM, kehittämispäällikkö
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

PEKKA PUSKA
LKT, professori,
pääjohtaja emeritus
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

AILA RISSANEN
LKT, professori
Helsingin ja Uudenmaan
sairaanhoidopiiri

PERTTI MUSTAJOKI
LKT, endokrinologian erikoislääkäri

Yhteiskunnalliset toimet välttämättömiä
lihomiskehityksen kääntämiseksi

- Lihavuus ja sen aiheuttamat sairaudet ovat lisääntyneet viime vuosikymmeninä.
- Taustalla on epäterveellisten elintarvikkeiden tarjonnan tuntuva kasvu.
- Monissa maissa on lainsäädännöllisin keinoin ryhdytty muuttamaan ruokaympäristöä lihomiskehityksen pysäyttämiseksi.
- Epäterveellisten elintarvikkeiden verotusta, markkinointia ja pakkausmerkintöjä koskevat lisätoimenpiteet olisivat tarpeen myös Suomessa.

- 1) Epäterveellisten elintarvikkeiden **tarjonta on niin suurta**, että yksilölle terveellisen valinnan tekeminen on vaikeaa!
- 2) On **muokattava (ruoka)ympäristöä** terveyttä edistävän valinnan ja terveellistä piano tukevaksi (mm-ruokamerkinnot, mainonnan rajoittaminen, kouluympäristöt)
- 3) **Politiikkatason toimet, kuten verotus ja hinnoittelu** vähentävät terveyteen (ja hyvinvointiin) liittyvää eriarvoisuutta!

Vaikuttava HYTE / Mäki-Opas T

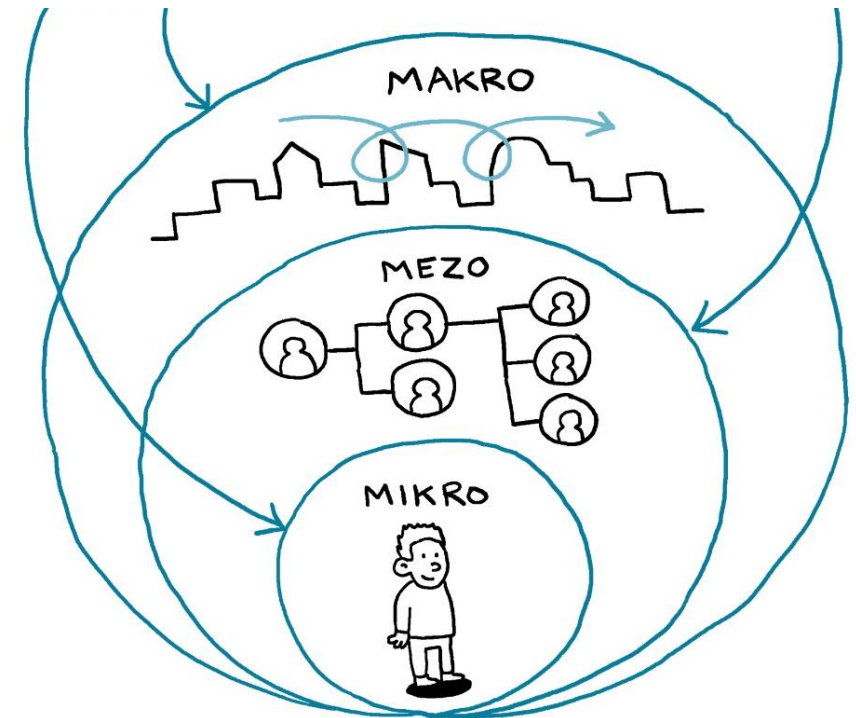
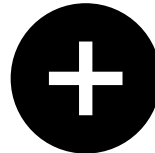
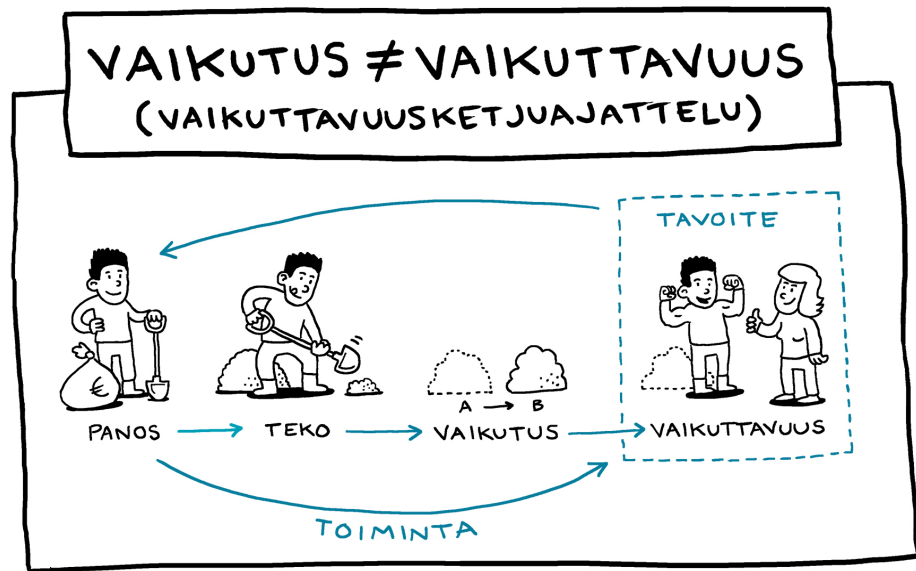

3) Yleiset ja räätälöidy toimenpiteet: Eriarvoisuus / huono-osaisuus- näkökulma

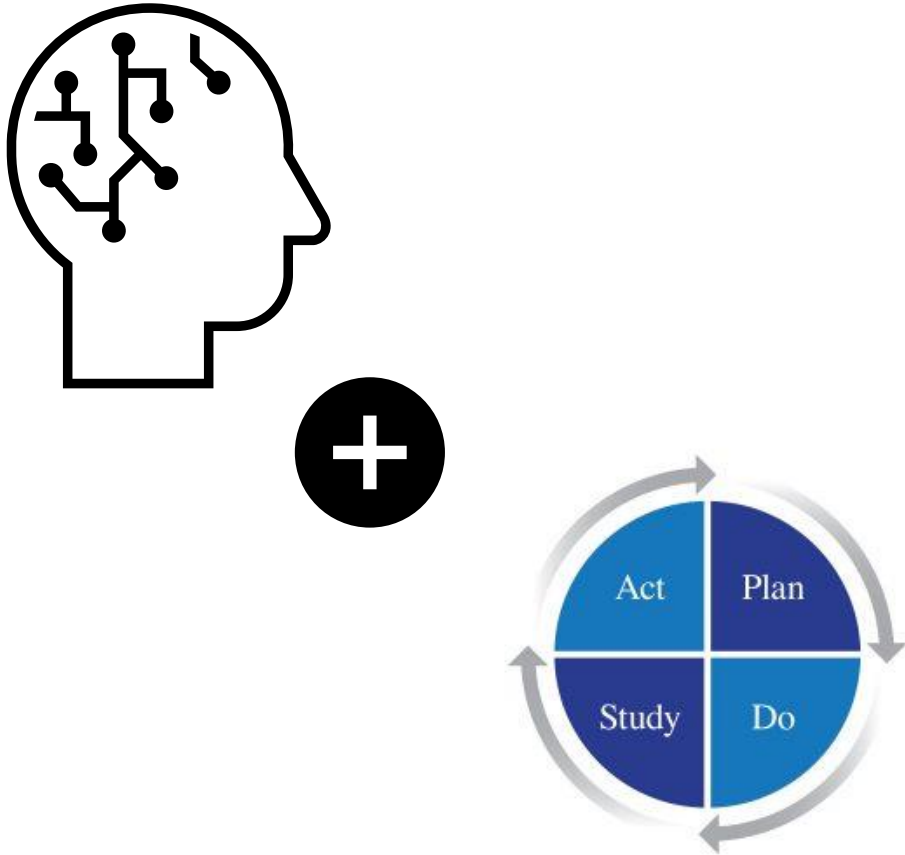

- 1) Yleisen tason toimenpiteet (=toimii useimmille) (lainsäädäntö, verotus, elinympäristöt)
- 2) Räätälöidyt toimenpiteet (= niille, joille yleisen tason toimenpiteet eivät toimii, tarpeisiin kohdistetut ja motivoivat ratkaisut)
 - kehitetään esim. osallistavia menetelmiä hyödyntäen!

5) TÄRKEÄ HUOMIOIDA TOIMENPITEIDEN VAIKUTTAVUUDEN KANNALTA KESKEISET TEKIJÄT JA ERI TASOT!

6) TUTKIMUSTIEDON HYÖDYNTÄMINEN PÄÄTÖKSENTEOSSA JA JATKUVAN KEHITTÄMISEN MERKITYS (PDSA-KETJU):

1) KILPAILEVAT INTRESSIT

**2) VAIKUTTAVUUSTIEDON
MERKITYS JA**

3) YHTEINEN YMMÄRRYS

KIITOKSET!

Tomi Mäki-Opas

Tutkimusjohtaja

Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Itä-Suomen yliopisto (UEF)

Puh. 029 445 5238

Sposti tomi.maki-opas@uef.fi

Virtuaalinen CV: <https://uefconnect.uef.fi/henkilo/tomi.maki-opas>

**VAIKUTTAVUUS SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISSA
TUTKIMUSYHTEISÖ (EFFECTIVENESS RC):**

<https://www.uef.fi/fi/tutkimusyhteiso/vaikuttavuus-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>

VAIKUTTAVUUDEN TALO

<https://sites.uef.fi/vaikuttavuuden-talo/>

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Keskeiset lähteet:

- Cadario, R., & Chandon, P. (2020). Which healthy eating nudges work best? A meta-analysis of field experiments. *Marketing Science*, 39(3), 465–486. <https://doi.org/10.1287/mksc.2018.1128>
- Frahsa A, Abel T, Gelius P, Ruetten A. The capability approach as a bridging framework across health promotion settings: theoretical and empirical considerations. *Health Promotion International*. 2020:1-12.
- Green J, Tones K, Cross R, Woodwall J. (2015) *Health Promotion - Planning & Strategies*. London: Sage
- Lavikainen P, Mattila E, Absetz P, Harjumaa M, Lindström J, Järvelä-Reijonen E, Aittola K, Männikkö R, Tilles-Tirkkonen T, Lintu N, Lakka T, van Gils M, Pihlajamäki J, Martikainen J (2022) Digitally Supported Lifestyle Intervention to Prevent Type 2 Diabetes Through Healthy Habits: Secondary Analysis of Long-Term User Engagement Trajectories in a Randomized Controlled Trial, *J Med Internet Res* 2022;24(2):e31530, URL: <https://www.jmir.org/2022/2/e31530>
- Nussbaum MC. *Creating capabilities. The human development approach*. London, England; 2011.
- Mäki P ym. (2021) Yhteiskunnalliset toimet välttämättömiä lihoamiskehityksen kääntämiseksi, *Lääkärilehti* 2021: 50-52, 3051-3055
- Paulus Torkki, Tomi Mäki-Opas ja työryhmä (2021) Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon vaikuttavuuskeskus –selvitys, https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2021-08/Raportti_Kansallinen%20sote-vaikuttavuuskeskus.pdf
- Pieper R, Karvonen S, Vaarama M. *The SOLA Model: A Theory-Based Approach to Social Quality and Social Sustainability*. Social indicators research. 2019.
- Rantala E ym. (2019) StopDia tuuppaus työpakki, <https://sites.uef.fi/stopdia/tyonantajille/>
- Sen A. Capability and Well-being. In: Nussbaum M, Sen A, editors. *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press; 1993. p. 30-53.
- Sihto M, Karvonen S. *Terveyden edistäminen ja eriarvoisuus - lähestymistapoja ja ratkaisuja*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos; 2016.
- UEF MOOC – Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta, <https://sites.uef.fi/vaikuttavuuden-talo/uef-mooc-vaikuttavuus/>
- Vaarama M & Mäki-Opas T (2020) Systemisellä ja osallistavalla otteella parempaan yhteiskunnan sosiaaliseen laatuun ja yksilöiden elämänlaatuun , *Focus Localis*, 4/2020, pp. 65-85.
- WHO (2021) Geneva Charter for Wellbeing, <https://www.who.int/publications/m/item/the-geneva-charter-for-well-being>
- Wright, A., Smith, K.E. & Hellowell, M. Policy lessons from health taxes: a systematic review of empirical studies. *BMC Public Health* 17, 583 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4497-z>